

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi
Psykologprogrammet

Finns det ett samband mellan världsbild och hur individer bedömer brott och straff?

Marcus Fazekas, Elinor Nilsson

Psykologexamensuppsats. 2012

Handledare: Martin Bäckström, Artur Nilsson
Examinator: Karin Stjernqvist

Denna studie ämnade svara på frågor kring samband mellan individers världsbild, moral och hur de bedömer att brott bör bestraffas. Som modell för världsbild användes Tomkins polaritetsteori (humanism och normativism) och för moral användes moral foundations-teorin (sammanbindande och individuerande moral). I studien jämfördes juridikstudenter och samhällsvetarstudenter i syfte att undersöka om skillnader i världsbild och moral samvarierar med skillnader i straffbedömningar mellan de olika grupperna. Undersökningen bestod av ett frågeformulär med bland annat ett för studien konstruerat instrument för bedömningar av straff för olika brott. Instrumentet avsåg dels olika typer av brott samt omständigheterna kring dessa. Totalt 233 personer deltog i studien. Det fanns ett positivt samband mellan en mer normativistisk världsbild och högre generell straffbedömning. Det fanns tydliga skillnader i världsbildsmönster mellan de olika deltagargrupperna. Juridikstudenterna som grupp hade ett högre samband med normativism och sammanbindande moral än samhällsvetarstudenterna. Däremot fanns inga skillnader mellan grupperna gällande straffbedömningar.

Nyckelord: Världsbild, humanism, normativism, moral, straffbedömning.

This study aimed to answer questions regarding relationships between individual worldviews, moral and the assessment of how crimes ought to be punished. Worldview was based on Tomkin's polarity theory (humanism and normativism) and moral foundations-theory (binding and individualizing) was used as the model for morality. The study compared law students and social science students to investigate if differences regarding worldview and moral covary with differences in assessment of punishment between the groups. The study used a questionnaire, which included an instrument for assessment of punishment for different crimes. This instrument was developed for use in the current study, and contained different types of crimes and circumstances regarding these crimes. A total of 233 people participated in the study. There was a positive relationship between a more normativistic worldview and a higher general assessment of punishment. The groups of participants also differed significantly in patterns of worldview. Law students as a group had a stronger relationship with normativism and binding moral than the social science students. However, no differences between the groups were found in regard to assessments of punishment.

Key words: Worldview, humanism, normativism, moral, crime assessment

Inledning	4
Världsbild	4
Tomkins polaritetsteori	5
Aspekter av humanism och normativism	6
Moralpsykologi och moral foundations-teorin	6
Intuitiva bedömningar av etik och moral	8
Synen på straff	9
Straffbedömning	10
Relationer mellan världsbild och utbildningsfält	12
Syfte	13
Hypoteser	14
Metod	15
Deltagare	15
Instrument	16
Demografiska frågor	16
Humanism och normativism	16
Moral foundations	16
Straff för olika brott	17
Procedur	19
Statistiska beräkningar	19
Resultat	20
Deskriptiv statistik kring instrumentet för skattningar av straff	20
Samband mellan världsbild och straffbedömning	21
Samband mellan världsbild och utbildning	23
Juridikstudenter som läst straffrätt	24
Resultattolkning och diskussion	25
Samband mellan världsbild, moral och straffbedömningar	25
Samband mellan utbildning och straffbedömningar	27
Straffrätt	28
Metoddiskussion	29
Statistisk validitet och generaliserbarhet	29
Formuläret för bedömningar av straff för olika brott	30
Sammanfattning och förslag till vidare forskning	31
Referenser	33
Bilaga 1: formuläret för bedömningar av straff för olika brott	36

Finns det en relation mellan personlighet och världsbild och hur människor betraktar brott? Idén till denna studie väcktes genom att författarna kom i kontakt med en frågeställning som avsåg undersöka hur domares världsbild påverkade deras juridiska bedömningar i verkliga brottsmål. Kan världsbilden och den egna moralen ha inverkan på hur dessa bedömningar görs? Om så är fallet, på vilket sätt kommer det att visa sig i den praktiska verkligheten?

Inom ramen för denna studie fanns ingen praktisk möjlighet att undersöka just domares världsbild, men tillgången till studentgrupper var möjlig och även potentialen att studera separata grupper med olika bakgrund. Juridikstudenter som grupp var en tillgång som var möjlig att inrymma i studien vid sidan om en studentgrupp med annan inriktning, vilken i detta fall blev samhällsvetarstudenter. Då juridikstudenters akademiska inriktning är densamma som domare en gång studerat, bedömdes att gruppen var intressant att undersöka med liknande frågeställning som kring ursprungsidén.

I studien kommer frågeställningar kring världsbildens betydelse för bedömningar av brott och straff att undersökas och besvaras. För studien användes en kvantitativ metod med ett frågeformulär som grund där bland annat världsbild, moral och bedömningen av straff i fiktiva brottsmål ingick. De verktyg som användes i studien, samt bakgrund och syfte kommer att presenteras mot en teoretisk bakgrundsgenomgång. Författarna önskar att presentera en studie som ger en intressant inblick i ett psykologiskt forskningsområde och hur detta är kopplat till verkliga och praktiska konsekvenser.

Världsbild

Även om vi inte är medvetna nog för att beskriva dem i ord, bär alla människor på antaganden kring världen i form av det som kallas världsbild. Dessa antaganden är en del av vår personlighet och själva världsbildsbegreppet har givits många olika förklaringsmodeller och teorier sedan begreppet introducerades för drygt hundra år sedan (Koltko-Rivera, 2004; Nilsson, 2012). Att på ett koncist och precist sätt försöka specificera begreppet är en utmaning, då det berör väldigt omfattande och abstrakta delar av det mänskliga psyket. Koltko-Rivera (2004) beskriver världsbild som en uppsättning antaganden kring den fysiska och sociala verkligheten, som i stor utsträckning påverkar kognitioner och beteenden. Han problematiserar också det faktum att det saknas en heltäckande modell.

I Koltko-Riveras artikel från 2004 finns en tydlig historisk översikt som ger läsaren en närmare och övergripande beskrivning av hur begreppet världsbild har utvecklats och använts. Världsbild har refererats med olika förklaringsmodeller och har utvecklats mot att bli ett tydligt och användbart begrepp för att kunna studeras på ett meningsfullt sätt. Olika världsbildsdefinitioner fokuserar således på olika aspekter av världsbilden och har olika operationaliseringar av dem.

Individens världsbild bygger på grundläggande, personliga antaganden som är förknippade med starka känslor. De förser individen med svar på fundamentala frågor om världen och livet som vetenskapen inte kan besvara med säkerhet (Nilsson, 2012). De avser spegla en personlig livsåskådning som är individens egna övertygelser utifrån sina erfarenheter och sin intuition.

Även om det teoretiskt finns flera sätt att beskriva världsbild är syftet för studien att klargöra och undersöka utvalda aspekter av begreppet. Denna studie kommer att utgå ifrån en modell av världsbild som utvecklats av Silvan Tomkins. Enligt denna teori betraktas världsbilden utifrån två breda dimensioner – humanism och normativism. Dessa täcker in flera aspekter av världsbildens innehåll, exempelvis synen på individens inneboende värde, attityder till affekter samt synen på kunskap och vetenskap (Tomkins, 1963, 1965).

För att förtydliga världsbildsbegreppet ytterligare bör det göras en distinktion mot konceptet värderingar. Koltko-Rivera (2004) ger en förklaring på hur världsbild inte enbart handlar om värderingar. Han baserar den på en modell av Rokeach (1973) som presenterar ett antal typer av uppfattningar en person kan ha kring verkligheten. En typ av uppfattningar handlar om rätt och fel, eller vad man bör eftersträva och undvika och det är just dessa som definieras som värderingar. Värderingar kan innefattas i världsbildsbegreppet, men det senare sträcker sig längre än så. Världsbild innefattar även verklighetens natur, vad som existerar i världen och människans natur, samt uppfattningar kring vad som är korrekta sociala relationer och hur man bör leva (Koltko-Rivera, 2004).

Tomkins polaritetsteori. Under sextioalet utvecklade Tomkins polaritetsteorin som avser två distinkta skalor eller perspektiv, vilka beskriver en individs övergripande världsbildsprofil (Tomkins, 1963, 1965). De två dimensionerna, humanism och normativism, är kontinuerliga, vilket innebär att en individ kan sägas uppfylla dem relativt - mycket eller lite. Dimensionerna är negativt korrelerade, vilket innebär att en individ kan uppfylla båda samtidigt i hög eller låg

utsträckning. Det går inte att utesluta att individen kan tillskrivas båda, dock medför en hög grad av den ena ofta en låg grad av den andra.

Begreppet humanism refererar till att alla människor har ett unikt och inneboende egenvärde. Kärlek och acceptans för människor är ovillkorad och behöver således inte förtjänas, exempelvis genom handlingar eller andra uttryck. Människans potential och värde är inte ett uttryck för dennes prestationer, utan är naturligt och kravlöst existerande. Normativism beskriver hur människans värde är baserat på ideal och uppfyllande av normer och prestationer. Begreppet handlar om hur individen genom att ansluta sig till regler och konformitet skapar ett egenvärde (Tomkins, 1963, 1965).

Författarna vill belysa att dimensionerna humanism och normativism inte värderas positivt eller negativt i förhållande till varandra i denna studie. Utgångspunkten är att begreppen inte går - eller har som syfte att ställas mot varandra som bättre eller sämre.

Aspekter av humanism och normativism. Begreppen humanism och normativism, utifrån Tomkins polaritetsteori, innefattar fem olika aspekter. De fem deldimensionerna är synen på den mänskliga naturen (människors inneboende värde, människors förhållningssätt till omgivningen och miljön), interpersonella attityder (individuella förhållningssätt till sig själv och andra, den personliga inställningens betydelse för individen), attityder till affekter (hur individens känslor bör komma till uttryck eller regleras, hur känslor får lov att påverka eller inte påverka individer), synen på samhället (vad samhället har för funktion för människor, hur individer bör förhålla sig till samhällsapparaten och dess regler och normer) epistemologiska uppfattningar (vad som är kunskap och hur den genereras, relationen mellan subjektiv och objektiv kunskap) (Tomkins; 1963,1965).

De fem dimensionerna avspeglar innehållet och bredden i världsbildsbegreppet och presenteras i syftet att ge en teoretisk förklaringsmodell. I denna studie används dock de övergripande begreppen humanism och normativism.

Moralpsykologi och moral foundations-teorin

Moralpsykologi som tidigt forskningsfält var starkt kopplat till politiska inriktningar och samhällsstruktur. Senare forskning har kommit att bli mer fokuserad på etik baserad på flera områden som kan påverka människors syn på moral – exempelvis religiös övertygelse och synen på människors grundläggande värden (Haidt & Graham, 2007).

Kohlberg (1969) anses vara en av upphovsmännen till moralpsykologin. Hans teorier ämnar förklara det mänskliga förhållningssättet till begreppet rättvisa som en social och samhällelig komponent. Kohlberg belyser en åtskillnad mellan begreppen rättvisa och omsorg som båda refererar till att skydda individer, men är olika såtillvida att omsorg är mer riktat till relationer mellan individer, medan rättvisa förhåller sig starkare till sociala grupper.

Moral foundations-teorin är en nyare, bred teori om de grundläggande moraliska intuitioner på vilka våra moraliska ställningstaganden och handlingar vilar. Enligt teorin delas moralen upp i fem övergripande kategorier. Dessa härrör ur psykologiskt grundläggande mänskliga funktioner i förhållande till andra grupper eller individer. Teorin försöker ge evolutionära förklaringar till att dessa fem fundament återkommer universellt (Haidt & Joseph, 2007). De fem kategorierna är: harm/care (omtanke), fairness/reciprocity (rättvisa), ingroup/loyalty (grupplojalitet), authority/respect (respekt för auktoriteter) och purity/sanctity (renhet). I olika kulturer och samhällsstrukturer varierar betydelsen av de olika kategorierna.

Komponenten omtanke innebär att individen är beroende av att kunna relatera och förhålla sig till andra individer för det egna överlevandets skull. I den tidiga anknytningen mellan barn och förälder utvecklas individens första känslor för omsorg genom sensitiviteten för trygga och otrygga relationsband. Omtanke baseras således på en grundläggande känsla av att som individ uppmärksamma och skapa en individuell känsla omkring omhändertagande, kontra ickeomhändertagande i relation till andra.

Rättvisa är baserad på balansen mellan den egna individens rättigheter och andra individers rättigheter. I förhållande till andra skapar individen en social perception av den egna personen utifrån andras förutsättningar eller situationer.

Komponenten grupplojalitet baseras på erfarenheter som individen förvarvar genom sitt förhållningssätt sig till andra individer och de grupper som individen tillhör. Grupplojaliteten hänger samman med känslan av tillhörighet gentemot andra, samt känslan att prioritera sig själv kontra att anpassa sig till den grupp man tillhör.

Respekt för auktoriteter är baserat på hierarkiska strukturer inom grupper. Individens lojalitet till över- och underordnade, samt synen på lydnad och respekt ger innehåll åt denna komponent.

Renhet syftar till fysiskt kopplade upplevelser av äckel och avsmak. Individens moral är i detta fall kopplad till känslan av rätt och fel baserat på just känslan av att vara ren och anständig.

Samtliga komponenter är föränderliga i förhållande till kontextuella faktorer, såsom kultur, ekonomi, samhällsstyre, politik och traditioner. Således är dessa moraliska fundament beroende av omständigheter och erfarenheter kring individen (Haidt & Graham, 2007).

Dessa fem kategorier grupperas utifrån teorin till två övergripande strukturer som avser spegla individuerande- respektive sammanbindande moral. Den individuerande moralen består av kategorierna omsorg och rättvisa och den sammanbindande moralen består av grupployalitet, respekt för auktoriteter och renhet. Tidigare teori föreslår att finns samband mellan sammanbindande- och individuerande moral och humanism och normativism. Humanism korrelerar positivt med individuerande moral och normativism korrelerar positivt med sammanbindande moral (Larsson, 2012).

Intuitiva bedömningar av etik och moral

Shweder (1990) beskriver den individuella upplevelsen av etik och moral som ett sätt att framhäva den personliga viljan med syfte att vidmakthålla egna preferenser. Detta kan förklaras som en strategi hos individen för att maximera sin egen autonomi och samtidigt skydda sig i förhållande till andra individer och auktoriteter. Denna typ av moraliska överväganden är övergripande den individuella synen på rättvisa och frihet – och skapas genom individens sammantagna interagerande med andra och med sitt samhälle. Ett annat perspektiv av den intuitiva moralen är mer riktat utanför individen genom synen på grupperingar och det större sammanhanget för människor. Den så kallade ”samhällets etik” behöver således inte påverka individen i ett direkt perspektiv. Samhällets etik skapas genom faktorer som exempelvis historia, rykten och nyheter.

Båda dessa typer av moraliska och etiska förhållningssätt påverkar och kan sägas vara viktiga för individen med hänsyn till den nödvändiga interaktion som ständigt pågår mellan individen och dess omgivning. De är inte direkt skapade av enbart lagar och regler, utan utvecklas i ständig interaktion mellan individens samlade kunskap och erfarenheter och omgivningens utveckling (Haidt & Graham, 2007).

Shweder (1990) föreslår att en moralisk princip hos en individ kan se annorlunda ut beroende på om det är förankrat i lagar och regler eller inte. Med lag och rättvisa som en faktor för bedömning kan individen således tycka annorlunda än om ingen hänsyn behöver tas till dessa omständigheter. Den intuitiva moralen kan alltså betraktas som om den är beroende av

samhälleliga lagar, men att den lika gärna inte kan vara det – det beror på hur individens personliga moral har skapats i det givna fallet.

Synen på straff

Världsbilden som en integrerad del i individen hör sannolikt samman med alla de övriga komponenter som är involverade i reflexiva och beslutsfattande processer. Det är svårt att dra fasta slutsatser om exakt hur personligheten utvecklas och påverkas (Pervin, Cervone & John, 2005). Exempelvis är det svårt att fastställa kausaliteten i sambanden mellan personlighetsfaktorer och aktiva handlingar eller val. Är det möjligt att säga att beslut eller handlingar går att predicera utifrån olika personlighets- eller världsbildstyper? Och i så fall – går det att skilja ut vad som ingår i själva personlighetsbegreppet och göra det till en isolerad förklaringsmodell? Personligheten är mångfacetterad och påverkas olika beroende på miljö och andra omständigheter (Pervin et al. 2005).

Synen på brott och straff kan kopplas till moral- och världsbildsfrågor då de återspeglar hur samhället och grundläggande mellanmännsliga relationer kan optimeras och passa individen. Eftersom världsbilden innehåller aspekter av individens uppfattningar om rätt och fel, kan den antas spela en roll i bedömningar av människors handlingar. Värderingen av straff har också en tydlig praktisk verkan då rättsväsendet och lagen mynnar ut i just sådana faktiska konsekvenser. Straffet är en tydlig markör för synen på hur människors ageranden gentemot varandra betraktas och värderas (Stylianou, 2003). Juridikstudenter har en nära koppling till brott och straff genom sin utbildning, då delar av undervisningen är fokuserad kring just brottsliga handlingar och dess rättsliga påföljder. Somliga jurister kommer också i sitt yrkesliv att göra ställningstaganden kring denna typ av frågor, exempelvis domare.

Världsbilden innehåller en personlig och intuitiv syn på relations- och livsmönster och är inte enbart en produkt av direkt inlärning eller vetenskap. Däremot påverkas världsbilden av den sanning som individen själv skapar sig genom sina och andras erfarenheter (Tomkins, 1963, 1965). Att studera synen på straff i olika grupper av individer med olika akademisk kunskap skapar ett forskningsintresse som kan vara relevant på en mer samhällelig och konkret nivå. Världsbildens konkreta uttryck hos individen är också mer eller mindre aktiverad beroende på vilken typ av situationer som individen befinner sig i. Sannolikt är att de som uppehåller sig

mycket kring brott och straff genom sin utbildning också i högre grad gör överväganden kring denna typ av frågor.

I denna studie avses undersöka den mer intuitiva synen på straffet. Vidare kommer denna att undersökas i förhållande till dels utbildning, dels världsbild och moral.

Straffbedömning

Att studera människors uppfattning kring brott och straff är inget nytt, och det är en viktig aspekt av socialpsykologin (Stylianou, 2003). Begreppen brott och straff är sammanlänkade i den bemärkelsen att en viktig samhällsuppehållande funktion är att personer som begått ett brott ska tilldömas ett straff av lämplig grad (Rossi, Simpson & Miller, 1985). För att kunna avgöra vad som är ett korrekt straff måste ett rättssystem först bedöma hur allvarligt ett begånget brott är. Många studier har fokuserat på att låta deltagare skatta hur allvarligt de uppfattat vissa brott (Stylianou, 2003). Förutsatt att man som person har ståndpunkten att brott bör bestraffas, skulle koncepten *hur allvarlig ett brott är* och *hur hårt ett brott bör bestraffas* vara sammankopplade, genom att det förstnämnda skulle utgöra grunden i en bedömning och bestraffning av ett brott. Denna faktor är dock inte den enda som påverkar domar och straff, då andra faktorer såsom omständigheterna kring brottet även spelar stor roll (Rossi et al., 1985). Nedan följer först en överblick över forskningen kring hur allvarligt personer bedömer olika brott, utifrån en litteraturöversikt av Stylianou (2003). Därefter forskning kring hur andra faktorer kring ett brott påverkar bedömning och vad som anses vara ett lämpligt straff.

Fram till mitten av 1960-talet utgick publicerade studier kring kriminellt beteende enbart från brottsstatistik och juridiska experter (Stylianou, 2003). Ett skifte initierades då Sellin och Wolfgang (1964) introducerade idén att istället studera människors subjektiva uppfattningar om brott och hur allvarligt olika brott upplevs. Därefter följde många studier på just detta område där olika mätmetoder och enkäter användes (Newman, 1976; Rossi, Waite, Bose & Berk, 1974; Sellin & Wolfgang, 1964). Ett problem med dessa studier, och som fortfarande inte är löst, är att de saknar en enhetlig operationalisering av begreppet *seriousness*, det vill säga graden av hur allvarligt man anser ett brott vara. Olika studier har använt olika definitioner och skalor vilket lett till kritik kring validiteten (Stylianou, 2003). Samtidigt har det stora antalet studier och jämförelserna av dessa lett till många slutsatser kring metodologiska frågor runt detta forskningsområde.

Metaanalyser har visat på effekter av utformning av formulär och skalor, något som diskuteras under metoddelen nedan. En av de viktigaste slutsatserna är att de upplevda konsekvenserna av ett brott är den viktigaste faktorn i bedömningen av hur allvarligt brottet är (Stylianou, 2003). Sammanfattningsvis kan sägas att typen av konsekvens av ett brott påverkar hur allvarligt det upplevs. Våldsbrott som leder till fysisk skada upplevs som allvarligast (dödsfall kategoriseras som den grävsta fysiska skadan och faller därmed under denna kategori), följt av brott mot egendom (stöld samt skadegörelse) och slutligen brott utan offer, så kallade *victimless crimes* (Stylianou, 2003). Den sistnämnda kategorin har dock visat sig problematisk att studera, då graden av allvar i dessa brott snarare tycks bedömas utifrån hur de upplevs strida mot samhällets moraliska normer snarare än juridiska (Stylianou, 2003).

En ytterligare faktor som i studier visat sig påverka bedömningarna är omständigheterna kring brottet (Stylianou, 2003). Variabler som motiv, syfte samt graden av rättvisa i brottsgärningen har tillsammans med de ovan nämnda konsekvenserna störst inverkan på den subjektiva upplevelsen av brottet (Blum-West, 1985).

Studier av hur allvarligt personer uppfattar olika typer av brott låg länge till grund för teorier om lämpliga straff. Detta har dock visat sig vara en alltför reduktionistisk syn, då andra faktorer visat sig väga in i frågan om hur hårt en brottsling bör straffas (Rossi et al., 1985). En studie av Rossi et al. (1985) där personer fick ta ställning till fiktiva fall och bedöma graden av lämpligt straff, visade att andra faktorer påverkar hur hårt personer anser att ett brott bör bestraffas. Studien fokuserade på att undersöka hur olika faktorer utanför själva kategorin av brott påverkade bedömningarna.

Karakteristika hos gärningspersonen visade sig påverka mindre än forskarna förväntat, och den enda signifikanta skillnaden var att kvinnliga brottslingar bedömdes något mildare än manliga. Graden av skada eller förlust för offret var det som hade störst påverkan på bedömningarna, och i enlighet med tidigare studier ansågs fysisk skada (inklusive dödsfall) som det som förtjänade hårdast straff. Effekten av relationen mellan gärningsperson och offer var liten men brott som drabbade främlingar bedömdes med något hårdare straff. Karakteristika hos offret hade också relativt liten effekt, men brott mot kvinnor bedömdes något hårdare.

Slutligen undersöktes effekten av skillnader bland respondenterna i studien. Personer med högre utbildning fanns döma lite lägre på brott mot egendom, företagsbrott och brott utan

offer, men inte på brott mot person. Kvinnor visade sig också döma något hårdare än män, dock var skillnaden relativt liten.

De slutsatser som kan dras utifrån Rossi et al. (1985) studie är att man inte kan dra en direkt och uteslutande parallell mellan hur allvarligt man anser ett brott vara och hur hårt man anser att det bör bestraffas. Även om brottets allvarlighetsgrad är den mest betydelsefulla aspekten vid brottsbedömning, påverkar även faktorerna kring gärningsperson, offer och konsekvenserna av brottet.

Utifrån dessa teorier kommer denna studie att undersöka hur individer med olika världsbild och moral skiljer sig åt kring hur de bedömer olika typer av brott. Utifrån teorin kring konsekvensernas inverkan på bedömningarna delades brotten som undersöktes in i tre kategorier: mord, misshandel och stöld. Därmed skapades tre distinkta typer av brott som upplevs som kvalitativt olika. I varje kategori ingick exempel på brott med olika omständigheter och förhållanden. Detta tillvägagångssätt ämnade täcka in de faktorer som tidigare forskning visat har haft störst betydelse vid brottsbedömningar.

Relationer mellan världsbild och utbildningsfält

Den aktuella studien riktades till studentgrupper inom olika akademiska fält. De grupper som valdes ut var samhällsvetarstudenter och juridikstudenter. Idén var att undersöka dessa gruppers världsbild utifrån humanism och normativism, individuerande och sammanbindande moral samt bedömningar av brott och straff. Det är rimligt att anta att det på gruppnivå finns skillnader mellan samhällsvetarstudenter och juridikstudenter vad gäller världsbild och moral. Som konsekvens av dessa förväntade skillnader bör deltagargrupperna även ha olika syn på lämpliga grader av straff för olika brott. I detta avseende bör även en annan aspekt i deltagarurvalet tas hänsyn till, nämligen att studenterna under femte terminen på juristprogrammet läser straffrätt, det vill säga den del av juridiken som avhandlar brott och deras påföljder. Denna kunskap skulle kunna inverka på dessa studenters syn på brott och straff.

Tidigare studier visar att det finns samband mellan individers personlighet och den studieinriktning de väljer (Babbage & Ronan, 2000). Utifrån Tomkins världsbildsteorier är det rimligt att anta att individens akademiska inriktning hänger samman med ideologi, personlighet och världsbild. Mer humanistiska individer borde enligt Tomkins teori oftare dras till att studera ämnen som är mer inriktade på mänskliga erfarenheter och den mänskliga utvecklingen - gärna

kopplat till faktiska möjligheter att genom framtida arbete sedan omsätta kunskaperna i praktisk relation till andra personer. Mer normativistiska individer dras mer till studier av empiristisk karaktär som har praktiska applikationer gällande att uppfylla normer och skapa utveckling - exempelvis maximering av ekonomi eller teknologi (Nilsson, 2009).

Det är rimligt att det både är individen som aktivt söker sig till en viss akademisk utbildning utifrån sina förutsättningar innehållandes världsbild och andra personlighetsegenskaper, men också blir konform i förhållande till det omgivande akademiska klimatet. Individen har en motivation att både främja sina egna kunskapsintressen, men också att passa in i sin omgivande grupp. Detta antagande är aktuellt för idéerna bakom denna studie.

Vetenskapsfält och utbildningar hänger samman med både explicita och implicita filosofiska grunder som går att finna inom begreppet världsbild. De teoretiska ramverken har grunder i åsikter och ställningstaganden som går att spåra i olika typer av världsbildsmönster (Babbage & Ronan, 2000). Olika typer av universitetsstudier skulle kunna påverka individens personlighet och världsbild och förändra den över tid (Perry, 1970). I Babbage och Ronan (2000) görs en studie som visar skillnader mellan olika personlighetsdrag beroende på vilken typ av teoretisk inriktning en individs akademiska utbildning hade.

Syfte

De teorier som beskrivits integreras till studiens syfte som är att undersöka hur världsbild utifrån Tomkins teorier och moral tar sig i uttryck genom bedömningar av brott och straff. Moral, såsom beskrivits genom moral foundations teorin, ses här som en aspekt av den personliga världsbilden rörande individens syn på rätt och fel. Världsbilden i sin tur betraktas här som en del av personligheten.

Studien är av praktiskt intresse eftersom ett eventuellt samband mellan personlig världsbild och bedömningar av brott och straff delvis skulle förklara processen av hur lagen tolkas av jurister. Om det skulle visa sig att olika världsbild och moraliska uppfattningar tar sig uttryck genom olika bedömningar av samma brott, visar detta att jurister skulle kunna påverkas av sin personlighet i sitt yrkesutövande.

Hypoteser

Utifrån de teorier och tidigare forskning som presenterats utgår studien från två huvudhypoteser.

- 1) Det föreligger ett samband mellan deltagarnas världsbild och hur hårt de bedömer brott.

Individer med höga poäng på normativism dömer hårdare och skattar högre på sammanbindande moral än de med låga poäng på normativism. Individer med höga poäng på humanism dömer mildare och skattar högre på individuerande moral än de med låga poäng på humanism.

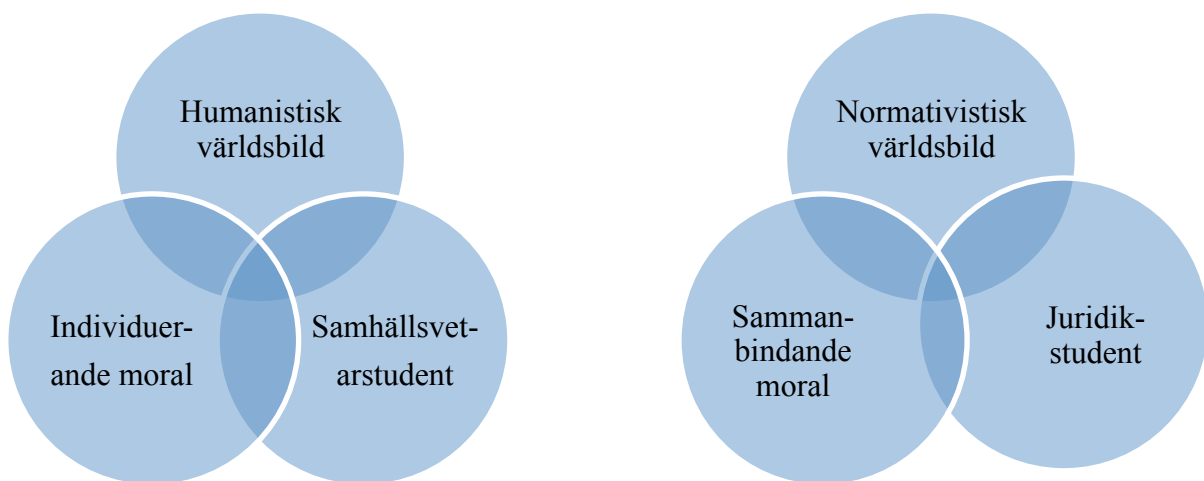
- 2) Det föreligger ett samband mellan den utbildning deltagargrupperna går och hur hårt de bedömer brott.

Då de deltagare som studerar juridik förväntas ha högre poäng på normativism och de som studerar samhällsvetenskap, förväntas ha högre poäng på humanism, dömer juridikstudenterna hårdare än samhällsvetenskapsstudenterna.

Givet att hypotes 1 är sann, bör följande samband föreligga:

Figur 1

Förväntade samband mellan världsbild, moral samt utbildning

Figur 1 illustrerar de utifrån hypoteserna förväntade sambanden mellan världsbild, moral och utbildning. Samhällsvetarstudenterna som grupp förväntas korrelera positivt med en mer humanistisk världsbild och individuerande moral. Juridikstudenterna som grupp förväntas korrelera positivt med en mer normativistisk världsbild och sammanbindande moral.

Metod

Deltagare

Sammanlagt 233 studenter deltog i studien, varav samtliga lämnade in ett fullständigt ifyllt formulär. Ytterligare fem ofullständiga svarsenkäter lämnades in (ett eller flera item saknade svar eller besvarades med egenkonstruerade svarsalternativ). Dessa fem enkäter exkluderades ur studien.

Studenterna som rekryterades till studien bestod av två grupper; juridikstudenter och samhällsvetarstudenter. Gruppens juridikstudenter var utifrån studiens syfte den primära undersökningsgruppen. Samhällsvetarstudenterna valdes som jämförelsegrupp då de enligt teorin förväntades representera en annan typ av världsbild än juridikstudenterna. I gruppen juridikstudenter inkluderades enbart studenter från juristprogrammet och i gruppen samhällsvetarstudenter inkluderades studenter från psykologprogrammet, fristående kurser i psykologi, beteendevetenskapliga programmet, socionomprogrammet, global studies, fristående kurs i sociologi, humanekologi, mänskliga rättigheter, samhällsgeografi, samhällsplanerarprogrammet, socialt arbete, kriminologi, samt socialantropologi.

Gruppen juridikstudenter bestod av 103 deltagare, 34% av deltagarna män och 66% kvinnor. Deltagarnas ålder sträckte sig mellan 19 och 30 år med en medelålder på 22,7 år, standardavvikelse 2,1. Studenterna hade i genomsnitt studerat 4,6 terminer, standardavvikelse 1,7.

Gruppen samhällsvetarstudenter bestod av 130 deltagare, 24% av deltagarna män och 76% kvinnor. Deltagarnas ålder sträckte sig mellan 19 och 44 år med en medelålder på 25,0 år, standardavvikelse 4,4. Studenterna hade i genomsnitt studerat 5,7 terminer, standardavvikelse 3,1.

Vid deltagarurvalet avsågs att skapa två åtskilda studentgrupper som skulle vara representativa för jämförandet av resultat vid dataanalysen. De båda grupperna skapades utifrån vilken utbildning deltagarna för närvarande läser. Detta var den enda styrande variabeln för gruppstillhörighet. Inom respektive grupper ingick således studenter med mycket varierande utbildningsnivå ifråga om antal studerade terminer, samt huruvida studenterna läser på program eller fristående kurs. Ingen information finns om vilken tidigare utbildningserfarenhet respektive student har, vilket som ett exempel i praktiken skulle kunna innebära att en student som nu läser

fristående kurs inom psykologi hamnar i gruppen samhällsvetarstudenter trots att denne potentiellt har en juristexamen sedan tidigare.

Instrument

För studien sammanställdes ett formulär bestående av fem olika skalor samt fyra demografiska frågor. De fem skalorna avsåg mäta hur hårt deltagarna ansåg att angivna brott bör straffas, världsbildsmönster utifrån Tomkins polaritetsteori, moral utifrån moral foundations-teorin, utvalda personlighetsdrag genom en nedkortad version utifrån HEXACO-modellen, samt generell politisk uppfattning och religiositet. I denna studie används dock endast resultaten från de demografiska frågorna, brottsenkäten, moral foundations samt världsbildsmönster. De två sistnämnda är väl beprövade och etablerade instrument. Övriga skalor togs med i andra forskningssyften som faller utanför denna studie.

Demografiska frågor. Inledningsvis fick deltagarna svara på fyra demografiska frågor om kön, ålder, vad de studerar och vilken termin de studerar.

Humanism och normativism. Enkäten är en sjugradig likert-skala bestående av 24 item som mäter humanism och 24 item som mäter normativism (Nilsson, 2012). Varje item består av ett påstående och besvaras på skalan, där 1 representerar ”håller absolut inte med” och 7 ”håller med fullständigt”. Ett exempel på item är ”alla människor har ett inneboende värde”. Reliabiliteten i studien för de två dimensionerna beräknades till α : 0,79 för skalan humanism och α : 0,82 för skalan normativism.

Moral Foundations. Moral mättes med Moral Foundations Questionnaire-30 (MFQ-30) som består av två delar med respektive 15 item. I den första delen ska deltagarna besvara hur stor vikt de fäster vid olika faktorer när de gör moraliska överväganden, med en skattning från 0-5 där 0 representerar ”inte alls relevant” och 5 ”extremt relevant”. Ett exempel är ”huruvida någon förnekades sina rättigheter”. I den andra delen ska deltagarna besvara hur mycket de håller med om olika moraliska påståenden, med en skattning från 0-5 där 0 representerar ”håller absolut inte med” och 5 ”håller med fullständigt”. Ett exempel är ”rättvisa är det viktigaste kravet på ett samhälle”. Individuerande moral mäts av 12 item och sammanbindande moral av 18 item. Delskalornas reliabilitet beräknades till α : 0,72 (individerande moral) respektive α : 0,82 (sammanbindande moral). På <http://moralfoundations.org/> återfinns den engelskspråkiga originalversionen av instrumentet.

Straff för olika brott. Eftersom studiens syfte var att undersöka eventuella samband mellan världsbild, moral och synen på hur hårt man bör straffas för olika brott, behövdes ett instrument för skattning av just bestraffning. Då detta inte fanns sedan tidigare, beslutades att konstruera ett nytt formulär för syftet. Utifrån litteraturoversikten (Stylianou, 2003) inleddes en första sammanställning av olika scenarion som syftade till att deltagarna skulle skatta hur hårt en person som begått ett brott bör straffas. Ett antal frågor uppstod kring konstruktionen som ansågs kritiska att lösa. Dessa gällde främst systematisering av item för att kunna dra slutsatser utifrån resultaten, formuleringen av item (exempelvis språkbruket och mängden information i ett item), samt skalan som deltagarna skulle använda för att besvara frågorna. Nedan förklaras hur dessa aspekter hanterades under konstruktionen av formuläret.

Sammanställningar från studier av hur allvarligt människor skattar olika brott har visat på en tydlig rangordning när brotten delas in i kategorier. Generellt skattas brott som orsakar fysisk skada som allvarligast, och inom denna kategori, brott som orsakar dödsfall som allra allvarligast. Därefter följer brott som orsakar förlust av egendom (Stylianou, 2003). Utifrån dessa resultat beslutades att scenariona skulle delas in i kategorierna mord, misshandel samt stöld. För varje typ av brott skapades sedan fem scenarion där omständigheterna systematiskt varierades enligt följande: enbart brottshandlingen utan mer information, brott för att skydda sig själv, brott för att skydda andra, brott begått av psykiskt sjuk person, samt brott för egen vinning. Dessa kategorier är dock framtagna utan någon annan teoretisk grund än att omständigheterna kring ett brott påverkar bedömningen. Målet var att skapa systematiska gradskillnader i omständigheterna, som antas påverka deltagarnas bedömningar av brotten. Enkäten bestod därmed av 15 item uppdelade på tre olika brottstyper med fem olika omständigheter. Reliabiliteten för hela skalan beräknades till α : 0,89. För mer detaljerade reliabilitetsberäkningar se resultatavsnittet.

Då studier visat att mängden information som deltagarna får för varje fall signifikant kan påverka deras bedömningar, hölls formuleringarna så korta som möjligt och all information som inte ansågs absolut väsentlig för fallet uteslöts (Stylianou, 2003).

Den sista delen av konstruktionen innebar att finna en metod för deltagarna att bedöma hur hårt brotten bör straffas. Flera olika skalor används inom forskning kring hur allvarligt man ser på brott. En sådan är att låta deltagarna rangordna scenarion från mest till minst allvarligt. En annan är att utifrån ett visst brott som används som baslinje, jämföra varje item och ange om det är värre eller inte jämfört med baslinjen (Stylianou, 2003). För att kunna kvantifiera och jämföra

resultaten på bästa möjliga sätt, valdes dock en likert-skala där deltagarna ombads skatta, från 1-7 hur hårt varje brott skulle bestraffas. 1 representerar ”inget straff” och 7 ”hårdaste straffet”. Skalan 1-7 valdes utifrån att majoriteten av övriga frågor i det sammansatta formuläret använde denna skala, och därmed underlättades databearbetningen. Ett exempel på item är ”En person (X) är ute med en anhörig, som plötsligt angrips och misshandlas svårt. X ingriper med våld mot gärningspersonen som dör”.

Formulering i instruktionerna för hur deltagarna skulle använda skalan övervägdes noga, då formuleringen i hög grad påverkar hur deltagarna tolkar målet med uppgiften. För den slutliga formuleringen, se bilaga 1. Målet med denna formulering var att förmedla att skalan skulle tolkas separat för varje enskilt fall och skulle inte kräva några juridiska kunskaper kring vad som faktiskt är det hårdaste straffet för ett givet brott.

För samtliga item eftersträvades en hög begreppsneutralitet. Exempelvis undveks ordet mord på grund av eventuella associationer hos deltagarna; istället användes formuleringar såsom ”berövar en annan person livet” eller ”dödar X en annan person”. Syftena med brotten beskrevs också så sakligt som möjligt, exempelvis ”för att ha råd med mat”. I de fall där relationer var av relevans för brotten, beskrevs dessa i termer av ”en bekant”, ”en konkurrent”, ”sin familj” och så vidare, för att på så vis inte göra relationerna relaterbara för somliga deltagare men inte för andra (se bilaga 1 för samtliga item).

Gällande straffbedömningarna har tidigare studier alltså visat att mord bedöms förtjäna hårdast straff, följt av misshandel och sedan stöld. Om det nya instrument som konstruerats för studien är tillräckligt precist bör dessa skillnader framstå i resultaten.

Detsamma gäller för omständigheterna kring brotten, något som tidigare visats påverka bedömningar av straff. Givet att instrumentet är tillräckligt precist bör samma brott under olika omständigheter bedömas olika hårt.

Eftersom denna del av enkäten konstruerades för studien krävdes en pilottestning för att undersöka eventuella golv- och takeffekter på dessa item. Femton personer med olika kön, ålder och akademisk bakgrund fick förfrågan om att fylla i brottsenkäten, varav hälften fick fylla i även resterande skalor för att få en uppskattning av hur lång tid detta skulle ta. För att få feedback från personer med kunskap inom juridik skickades ytterligare fem enkäter (enbart brottsenkäten) till Västerortspolisen i Stockholm.

Resultaten från pilottestningen visade inte på några golv- eller takeffekter. En del feedback från polisen mottogs, som bland annat handlade om att det var svårt att ta exakt ställning till påföljderna utan att få mer information om graden av våld som utövats. Denna feedback togs i beaktande, men slutsatsen blev att mängden information för varje item inte skulle ändras. Detta skulle kunna påverka bedömningarna och därmed leda till för stor inverkan på den urvalsgrupp som har störst juridisk kunskap.

Procedur

Enkäten som användes för utförandet av undersökningen delades ut till studenter som besvarade den genom frivilligt deltagande. Studenterna informerades om att syftet med studien var att mäta aspekter av världsbild och moral. De etiska principerna kring informerat samtycke uppfylldes genom att deltagarna informerades kring sekretess, möjligheten att när som helst kunna avbryta sitt deltagande samt möjligheten till feedback när studien avslutats (Övreeide, 2003). Studenterna rekryterades i uppehållsrum samt på föreläsningar, på dels samhällsvetenskapliga institutionen och dels på juridiska institutionen vid Lunds universitet.

Statistiska beräkningar. För varje skala som använts gjordes beräkningar för intern reliabilitet. Detta redovisas med Cronbachs alfa (α) där det maximala värdet är 1,0. Ett högt värde eftersträvas och indikerar att item inom samma skala mäter samma fenomen. Om ett item i sin representation avviker från detta konstrukt påverkas alfavärdet negativt då skalan inte längre enhetligt mäter samma fenomen.

Som ett led i utvecklingen av instrumentet för straffbedömning gjordes förutom reliabilitetsberäkningar även korrelationer mellan de olika brottstyperna, samt mellan de olika omständigheterna. Detta för att undersöka om det finns några skillnader mellan hur dessa brott bestraffas i förhållande till varandra.

Samband mellan variablerna beräknades genom bivariat korrelation och *t*-test för oberoende grupper.

Resultat

De beräkningar som redovisas i tabell 1 samt inledande stycke, berör endast instrumentet för skattningar av straff. Dessa är inte kopplade till studiens hypoteser, utan är ett led i utvecklingen av instrumentet. Benämningen ”Straff” i resultaten refererar till hela straffskalan, det vill säga alla 15 item från instrumentet för skattningar av straff.

Deskriptiv statistik kring instrumentet för skattningar av straff

Reliabiliteten för straffskattningarna avseende hela skalan var hög (α : 0,89). Gällande respektive delskalor var reliabiliteten högst för skalan stöld (α : 0,82), något lägre för misshandel (α : 0,73) och ännu något lägre för mord (α : 0,68).

Tabell 1

Korrelationer mellan hela straffskalan (Straff) och delskalorna

	1	2	3	4
1. Straff	-			
2. Mord	0,88**	-		
3. Misshandel	0,92**	0,77**	-	
4. Stöld	0,87**	0,60**	0,70**	-

** $p < 0,01$

Tabell 1 visar att det fanns höga korrelationer mellan hela skalan (Straff) och alla delskalor för typer av brott. Det fanns även höga korrelationer mellan alla de olika delskalorna. Detta indikerar att deltagarna skattat konsekvent genom alla 15 item, vilket försvårar möjligheterna att särskilja de specifika delskalorna. Däremot visar reliabilitetsvärdena att skalan som helhet för bedömning av straff fungerar väl.

Reliabilitetsberäkningarna för omständigheterna kring brotten varierade mellan delskalorna. Skalorna Inga omständigheter, Egen vinning samt Psykisk sjukdom uppvisade hög intern reliabilitet (α : 0,79 - 0,85). Delskalorna Självförsvar samt Skydda andra uppvisade något lägre intern reliabilitet (α : 0,58 - 0,60). Reliabiliteten för skalan Självförsvar påverkades negativt av item 3, vilket i senare analys konstaterades förmodligen bero på att detta item inte beskriver

ett aktivt självförsvar. Se bilaga 1 för item. Skalan Skydda andra påverkades inte av att ta bort något item.

Korrelationerna mellan delskalorna för omständigheterna kring brotten korrelerade $r=0,33-0,78$, $p<0,01$. Skalorna Självförsvar och Skydda andra korrelerade högre med varandra än med övriga skalor ($r=0,70$, $p<0,01$) vilket tyder på en likvärdighet i bedömningen av dessa omständigheter.

Skalan Psykisk sjukdom korrelerade relativt lågt med alla övriga omständigheter ($r=0,33-0,40$, $p<0,01$), dock lite högre med Självförsvar ($r=0,48$, $p<0,01$), vilket tyder på att skalan Psykisk sjukdom urskiljs något i bedömningen av omständigheter.

Den högsta korrelationen mellan omständighetsskalorna fanns mellan Egen vinning och Inga omständigheter ($r=0,78$, $p<0,01$), vilket tyder på att dessa skalor var de som skattades mest lika i bedömningen av omständigheter.

Samband mellan världsbild och straffbedömning

Följande resultat berör hypotes 1.

Tabell 2

Korrelationer mellan världsbild och straffskalorna samt omständigheterna för brotten

	Humanism	Normativism
Straff	0,10	0,18**
Mord	0,19**	0,08
Misshandel	0,19**	0,077
Stöld	-0,07	0,31**
Inga omständigheter	0,08	0,14*
Självförsvar	0,13	0,01
Egen vinning	0,24**	0,07
Skydda andra	0,06	0,16*
Psykisk sjukdom	-0,04	0,28**

* $p<0,05$ ** $p<0,01$

Enligt hypotes 1 antogs ett samband mellan deltagarnas världsbild och hur hårt de bedömer brott. Höga poäng på normativism förväntades korrelera positivt med högre straff och höga poäng på humanism förväntades korrelera lägre med straff än vad normativism gjorde. Resultaten från korrelationsberäkningarna presenteras i Tabell 2 och visar positiva korrelationer mellan normativism och hela straffskalan samt delskalan Stöld. Resultaten visar också positiva korrelationer mellan humanism och högre bedömningar på skalorna Mord och Misshandel.

På helskalan Straff gav resultaten stöd för hypotes 1. På delskalorna för de olika brotten avvek resultaten från hypotesen såtillvida att humanism korrelerade positivt med högre bedömningar för brotten mord och misshandel.

Tabell 2 visar en positiv korrelation mellan humanism och delskalan Egen vinning. Normativism korrelerade positivt med delskalorna Inga omständigheter, Skydda andra samt Psykisk sjukdom.

Tabell 3

Korrelationer mellan moral, världsbild, straffbedömning och utbildning

	Individuerande moral	Sammanbindande moral
Humanism	0,64**	0,08
Normativism	-0,37**	0,44**
Straff	0,07	0,20*
Utbildning	-0,29**	0,10

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

I Tabell 3 redovisas en positiv korrelation mellan humanism och individuerande moral och en negativ korrelation mellan normativism och individuerande moral. Resultaten visar också en positiv korrelation mellan normativism och sammanbindande moral. Detta stämmer överens med tidigare teorier om sådana samband som föranleder hypotes 1 (Larsson, 2012).

Sammanbindande moral korrelerar positivt med hela straffskalan, vilket innebär att individer med höga poäng på sammanbindande moral bedömde brott hårdare utifrån den sammanlagda straffskalan.

Utbildning korrelerar negativt med individuerande moral, vilket innebär att juridikstudenter skattade sammantaget lägre på individuerande moral än vad

samhällsvetarstudenter gjorde. Redovisningen av denna korrelation syftar till att ge en bild av hur sammanbindande och individuerande moral fördelar sig över de båda undersökningsgrupperna.

Samband mellan världsbild och utbildning

Följande resultat berör hypotes 2.

Tabell 4
Skillnader i världsbild samt bedömning av straff mellan deltagargrupperna

	Samhällsvetenskapsstudenter		Juridikstudenter	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Humanism	130,2	11,4	120,6	14,3
Normativism	70,0	15,0	93,1	16,4
Straff	64,9	13,7	64,7	12,9
Mord	23,2	4,9	22,2	4,7
Misshandel	22,4	4,8	21,8	4,7
Stöld	19,3	5,3	20,8	5,5

Hypotes 2, att det skulle föreligga ett samband mellan deltagarnas utbildning och hur hårt de bedömde brott, bygger på att det skulle föreligga skillnader i världsbild mellan deltagargrupperna. I Tabell 4 redovisas resultaten från *t*-test som genomfördes för att undersöka om dessa skillnader förekom. Resultaten visade på signifikanta skillnader mellan grupperna både gällande humanism, $t(231) = 5,9$ och normativism, $t(231) = -7,3$. Detta ger stöd för hypotesen, då juridikstudenter skattade högre på normativism än vad samhällsvetenskapsstudenter gjorde, medan samhällsvetenskapsstudenter skattade högre på humanism än vad juridikstudenter gjorde.

Resultaten gällande skillnader i straffbedömning mellan grupperna redovisas i tabell 4. De visar att det inte fanns några signifikanta skillnader i medelvärden, $t(231) = 0,08$ mellan deltagargrupperna. Detta ger inte stöd åt hypotesen utan visar tvärtom att de två deltagargrupperna bedömt brotten mycket snarlikt sett till hela skalan.

Tabell 4 visar även resultaten från *t*-test kring hur de två deltagargrupperna bedömde respektive typ av brott. Det fanns inga signifikanta skillnader mellan grupperna i bedömningen

av mord, $t(231) = 1,7$, och inte heller i bedömningen av misshandel, $t(231) = 0,9$. Däremot visade resultaten en signifikant skillnad mellan grupperna i bedömningen av stöld, $t(231) = -2,1$. Detta indikerar att juridikstudenterna bedömde att stöld bör bestraffas hårdare än vad samhällsvetenskapsstudenterna gjorde.

Juridikstudenter som läst straffrätt

Följande resultat är inte direkt kopplade till hypotes 1 och 2, utan är en fördjupad analys av gruppen juridikstudenter.

Tabell 5

Korrelationer gällande straffbedömning mellan gruppen som läst straffrätt och övriga deltagare

	Straff	Mord	Misshandel	Stöld
Har läst straffrätt	-0,14*	-0,16*	-0,13*	-0,08

* $p < 0,05$

Resultaten i Tabell 5 visar att i jämförelse med alla övriga deltagare (juridikstudenter som inte läst straffrätt och samhällsvetarstudenter) uppvisade de som läst straffrätt signifikant lägre bedömningar för hela straffskalan, samt för brotten mord och misshandel. Denna skillnad syns inte för brottet stöld. Antalet studenter som har läst straffrätt är 26 stycken.

Tabell 6

Korrelationer mellan gruppen som läst straffrätt, världsbild och moral i jämförelse med övriga juridikstudenter

	Humanism	Normativism	Individuerande moral	Sammanbindande moral
Straffrätt	0,12	-0,35**	0,13	-0,19

** $p < 0,01$

Tabell 6 visar att juridikstudenter som har läst straffrätt skattade signifikant lägre för normativism jämfört med juridikstudenter som inte har läst straffrätt. Den negativa korrelationen

mellan hela gruppen juridikstudenter och individuerande moral fanns inte hos gruppen som studerat straffrätt (se Tabell 3 för jämförelse).

Resultattolkning och diskussion

Nedan följer resultattolkning och diskussion utifrån studiens två hypoteser. Vidare diskuteras även resultaten kopplat till straffrätt och metod. Avslutningsvis summeras studiens slutsatser och förslag till vidare forskning presenteras.

Samband mellan världsbild, moral och straffbedömningar

Hypotes 1: Det föreligger ett samband mellan deltagarnas världsbild och hur hårt de bedömer brott. Individer med höga poäng på normativism dömer hårdare än de med låga poäng på normativism. Individer med höga poäng på humanism dömer mildare än de med låga poäng på humanism.

Resultaten visade att det förelåg en svag men signifikant positiv korrelation mellan normativism och högre bedömningar på brottsskalan som helhet. Detta indikerar att individer med höga poäng på normativism dömde något hårdare på hela skalan än de med låga poäng på normativism. Styrkan på denna korrelation är dock så svag att den bör tolkas som en tendens. Det följer dock den bakomliggande teorin om att personer med höga poäng på normativism skulle se allvarigare på brott än andra, eftersom de till större utsträckning värderar att rätta sig efter samhällets normer och regler (Tomkins, 1963, 1965).

Även om inga hypoteser formulerades kring de olika brotten, fanns signifikanta resultat kring dessa. På delskalenivå kring de olika typerna av brott visade resultaten att deltagare med högre poäng på normativism dömde signifikant hårdare för stöld än de med lägre poäng på normativism. I likhet med föregående slutsats, kan detta kan förklaras utifrån Tomkins teori, med att personer som är mer normativistiska baserar människors värde på hur väl man anpassar sig till samhällets normer (Tomkins, 1963, 1965). Att bryta mot regler ses som något starkt negativt, och normativister ser därför alla lagöverträdelser som allvarliga. I jämförelse med de som skattar lågt på normativism, skulle denna grupp alltså kunna förväntas döma stöld hårdare, medan de med lågt på normativism skulle göra större åtskillnad mellan detta brott och exempelvis fysiska brott mot en person.

De andra två typerna av brott i studien, misshandel samt mord, korrelerade signifikant positivt med humanism. Detta indikerar att personer med högre poäng på humanism dömdes hårdare för dessa brott än de med låga poäng på humanism. Detta skulle kunna förklaras av att personer med högt på humanism anser att mänskligt värde och acceptans är ovillkorad (Tomkins, 1963, 1965). Därmed kan brott mot en individ anses som allvarligare än mot egendom, i jämförelse med de personer som har lägre poäng på humanism. Humanister fäster även större vikt vid känslors betydelse och denna starkare emotionella komponent kan medföra att de reagerar starkare på brott mot individer (Tomkins, 1963, 1965).

Den andra delskalenivån som konstruerades behandlade omständigheterna kring brotten. Här fanns att normativism korrelerade signifikant positivt med omständigheten psykisk sjukdom, samt signifikant men lågt med att skydda andra samt de fall där inga omständigheter beskrivits. Humanism korrelerade signifikant positivt med brott begångna för egen vinning. Att personer med höga poäng på normativism dömdes hårdare än de med låga poäng för brott begångna på grund av psykisk sjukdom, skulle kunna förklaras av att personerna som begått dessa brott ses som mindre anpassade och med sämre möjligheter att vara konformistiska med regler och ordning. Att personer med höga poäng på humanism dömdes hårdare än de med låga poäng på skalan för de brott som begåtts för egen vinning, kan finna sin förklaring i att humanisterna anser att alla människor delar samma värde, oavsett prestation eller normuppfyllelse (Tomkins, 1963, 1965). Att en person då begår ett brott mot en annan kan ses som en kränkning mot detta människovärde.

Sammantaget fanns ett visst stöd för hypotes 1 då deltagare med höga poäng på normativism tenderade att döma något hårdare än de med låga poäng på denna faktor, vilket stämmer överens med de teorier kring världsbild som studien grundas i. Det går även att teoretiskt förankra resultaten kring världsbild och bedömningarna för de olika brottstyperna och omständigheterna kring brotten. Resultaten visar att hypotesen inte bör förkastas utan snarare testas vidare med ett mer tillförlitligt instrument för brottsbedömningar.

Utifrån de teorier som nämnts kring samband mellan världsbild och straffbedömningar, har även moral diskuterats som en aspekt av världsbild som är relevant för just denna typ av bedömningar. I enlighet med teorin korrelerade normativism signifikant positivt med sammanbindande moral och negativt med individuerande moral. Personer med höga poäng på normativism uppvisade alltså en mer sammanbindande och mindre individuerande moral.

Humanism korrelerade starkt positivt med individuerande moral men inte signifikant med sammanbindande moral (Larsson, 2012).

Sammanbindande moral har en positiv korrelation med hela straffskalan. Det innebär att individer med sammanbindande moral bedömde brott hårdare utifrån den sammanlagda straffskalan. Den sammanbindande moralen innebär en tydligare moralisk förankring i sådant som rör samhället, lagar och ordning. Den är mindre inriktad på den enskilde individen och omsorgen om denne (Haidt & Graham, 2007). Dessa ställningstaganden ligger teoretiskt nära en normativistisk världsbild och att båda dessa faktorer korrelerar positivt med högre straffbedömningar stämmer därmed med vad som förväntas utifrån teorierna.

Samband mellan utbildning och straffbedömningar

Det föreligger ett samband mellan den utbildning deltagargrupperna går och hur hårt de bedömer brott. Då de deltagare som studerar juridik förväntas ha högre poäng på normativism och de som studerar samhällsvetenskap ha högre poäng på humanism, dömer juridikstudenterna hårdare än samhällsvetenskapsstudenterna.

Hypotes 2 grundas i det antagande som beskrivs ovan kring sambandet mellan utbildning och världsbild. Resultaten gav stöd för detta antagande. På skalan för normativism fanns en skillnad mellan deltagargrupperna där juridikstudenterna skattade signifikant högre än samhällsvetenskapsstudenterna. Motsvarande resultat för skalan humanism visade att samhällsvetenskapsstudenterna skattade signifikant högre än juridikstudenterna. Även om poängen för humanism i gruppen juridikstudenter fortfarande är högre än poängen för normativism, anses gruppen vara normativistisk. Detta eftersom gruppen juridikstudenter har ett högre samband med normativism, och skillnaden mellan dimensionerna är mindre än för jämförelsegruppen.

Huruvida det är världsbilden eller utbildningsinriktningen i sig som har skapat dessa mätresultat går inte att fastställa utifrån den gjorda undersökningen, då det inte finns några uppgifter om hur gruppernas världsbild såg ut innan den gjorda mätningen. Det går därför inte att med säkerhet fastställa om juridikstudenternas normativistiska världsbild är ett resultat av deras utbildning eller inte. Det är dock rimligt att anta, utifrån ovan nämnda teorier, att den individuella världsbilden och utbildningens klimat förstärker varandra ömsesidigt (Babbage & Ronan, 2000).

Trots att resultaten visat på positiva samband mellan normativism och straffbedömningar, samt mellan normativism och juridikstudenter, fanns inte stöd för hypotes 2. Resultaten visade inte på några signifikanta skillnader mellan deltagargrupperna gällande straffbedömningar sett till hela skalan. På delskalenivå fanns en signifikant skillnad som indikerade att juridikstudenterna dömde hårdare för stöld än vad samhällsvetarstudenterna gjorde. Detta följer de tidigare resultaten som visade att de personer med höga poäng på normativism bedömde stöld hårdare än de med låga poäng.

Att skillnader mellan deltagargrupperna inte gick att finna för straffbedömningar avseende hela straffskalan, kan bero på att instrumentet för straffbedömningar inte var tillräckligt välutformat för ändamålet. Då världsbild och moral har kopplingar till synen på samhälleliga strukturer och bedömningar av rätt och fel är det rimligt att anta att individens syn på straff skulle beröras av dessa övertygelser – åtminstone teoretiskt. I ett välutvecklat instrument som gör bättre distinktioner mellan låg och hög straffbedömning, borde skillnader mellan humanism och normativism synas. Det går därför inte att dra slutsatsen att humanister och normativister inte bedömer straff olika, trots att studiens resultat visar detta utifrån uppsatta hypoteser. Snarare bör ett konstaterande göras om att skillnaderna inte syns utifrån det använda instrumentet, men att de möjligen ändå existerar och skulle kunna komma till uttryck genom någon annan typ av undersökning.

Straffrätt

I teoriavsnittet nämndes det faktum att en del av juridikstudenterna studerat straffrätt. Under denna kurs lär sig studenterna om brott och deras påföljder, och denna kunskap skulle kunna ha en inverkan även på deras personliga syn på dessa frågor. Därför gjordes separata beräkningar för gruppen som studerat straffrätt, i jämförelse med alla övriga deltagare samt med övriga juridikstudenter. Noterbart är att denna grupp endast bestod av 26 deltagare.

I jämförelse med resterande deltagare fanns att de som studerat straffrätt dömde lägre på ett antal skalor än de juridikstudenter som inte läst straffrätt. Detta skulle kunna bero på att de som studerat straffrätt hade mer juridisk kunskap kring hur dessa brott bedöms i verkligheten, vilket kan vara kunskap som är svår att skilja från den personliga åsikten vid testtillfället. Skillnaderna skulle även kunna bero på att dessa deltagare genom utbildningen fått mer kunskap

kring hur de ska ta till sig och behandla den information (eller brist därpå) som tillhandahålls. Detta skulle kunna förklara skillnaden, men inte nödvändigtvis dess riktning.

En annan möjlig orsak skulle tillskrivas världsbilden eller moralen hos deltagarna, då aspekter av dessa faktorer korrelerar positivt både med varandra och med straffbedömningen. Utifrån ovan beskrivna resultat, undersöktes om de deltagare som studerat straffrätt skilde sig från övriga juridikstudenter gällande världsbild och moral.

Resultaten visade att de studenter som läst straffrätt skattade signifikant lägre på normativism än övriga juridikstudenter. Den signifikant negativa korrelationen mellan juridikstudenter som helhet och humanism återfanns inte heller hos de som studerat straffrätt. Inte heller den negativa korrelationen mellan juridikstudenter och individuerande moral förekom bland de som studerat straffrätt. Därmed avvek gruppen från övriga juridikstudenter även vad gällde skattning av både världsbild och moral.

Resultaten diskuteras för denna grupp utifrån att de bedömt brotten annorlunda, men slutsatserna bör beaktas med försiktighet, främst av tre anledningar. Det går för det första inte att dra några kausala slutsatser utifrån dessa data. För det andra är urvalsgruppen som studerat straffrätt liten (N: 26) och därmed blir förutsättningarna för generaliseringar begränsade. Slutligen går det inte att utesluta andra möjliga förklaringar till skillnaderna. En sådan kan vara ovan diskuterade faktum att de besitter mer juridisk kunskap som är aktuell för just dessa bedömningar. Däremot är resultaten värda att följa upp i exempelvis ytterligare studier som fokuserar mer på dessa aspekter än den aktuella studien.

Metoddiskussion

Ett antal frågor kring studiens tillvägagångssätt lyftes fram under arbetets gång. De problem som ansetts påverka studien har i största möjliga mån diskuterats och tagits hänsyn till. Främst gällde detta formuläret kring brott och straff som utvecklades för studien. Skalorna för att mäta humanism och normativism samt moral är etablerade och tidigare använda i flera studier. Dessa bedöms som tillförlitliga och lämpliga instrument att använda i denna studie.

Statistisk validitet och generaliserbarhet. Den statistiska styrkan i studien är god för studiens syfte med tanke på det höga deltagarantal som finns representerat i respektive undersökningsgrupp. Resultaten för gruppen juridikstudenter som läst straffrätt bör dock tolkas

med viss försiktighet, då denna grupp består av ett lägre antal deltagare. Deltagarbortfallet för hela studien är lågt och bör inte ha påverkat resultaten.

Delar av de signifikanta korrelationer och t-testningar som presenterats i resultatdelen är generellt svaga och bör därmed tolkas med viss försiktighet.

En möjlig förklaring till att resultaten inte bekräftade hypoteserna fullt ut trots att skillnader förekom på flera skalor, kan vara att korrelationen föreligger men är svag. Det skulle kräva en studie med högre power för att statistiskt fastställa denna skillnad.

Resultaten som presenteras kring studien är baserade på undersökningar gjorda på studentgrupper från universitet. För resultaten kring förhållanden mellan normativism, humanism, sammanbindande och individuerande moral generellt är grupperna representativa såtillvida att liknande samband påträffats i tidigare studier (Tomkins, 1963, 1965; Larsson, 2012). Däremot består deltagargrupperna endast av studenter och därmed kan generaliserbarheten diskuteras utifrån hur representativa de är för den allmänna populationen.

Formuläret för bedömning av straff för olika brott. Ett nytt instrument konstruerades för studien för bedömningar av brott och straff. Instrumentet skapades mot bakgrund av tidigare forskning på området. Att kritiskt granska det egenkonstruerade instrumentet är relevant utifrån att kunna dra korrekta slutsatser om studiens resultat i förhållande till hypoteserna.

De item som konstruerades representerade fem olika omständigheter av tre olika typer av brott. Brottstyperna, som enligt tidigare forskning påvisats bedömas olika, korrelerade så pass högt med varandra när alla deltagares svar beräknades att det inte gick att urskilja kategorierna från varandra. Bara ett item per brott och omständighet användes, och fler item ur varje kategori hade behövts för att öka precisionen och därmed möjligheterna att särskilja brottstyperna. Reliabiliteten för hela skalan som ett instrument för att bedöma hur hårt brott bör bestraffas var dock hög (α : 0,89) vilket tyder på att det uppfyller detta syfte väl.

I konstruktionen av instrumentets item eftersträvades en så hög neutralitet som möjligt i formuleringarna. Detta innebar att i största möjliga mån undvika värderande formuleringar och beskriva brotten så sakligt som möjligt. Detta till trots går det inte att kontrollera för vilka associationer deltagarna gjort till beskrivningarna av syftena med brotten, relationerna mellan personerna som brotten berör och hur detta eventuellt påverkat bedömningarna. Genom att eftersträva neutralitet ges frihet åt deltagarna att själva tillskriva sina egna bilder till brotten och relationerna.

En fråga som väcktes kring straffskalan var hur deltagarna skulle ta ställning till psykisk sjukdom i förhållande till straff. Dessa rörde främst hur deltagarna skulle ta ställning till termen straff om de snarare ansåg att förövaren borde dömas till vård snarare än annan påföljd. Under pilottestningen tillfrågades deltagarna efteråt om detta upplevts som en svårighet och endast några enstaka deltagare uttryckte att det varit problematiskt men att de svarat ändå. Därmed drogs slutsatsen att faktorn kunde användas i analysen så länge problematiken belystes.

I instruktionerna till instrumentet ombads deltagarna att ge sin personliga syn på straffet - spontant och utan en bakgrund om verkliga rättsliga påföljder. Syftet med dessa instruktioner var dels att utjämna förutsättningarna mellan juridikstudenterna och samhällsvetarstudenterna, men främst att försöka belysa deltagarnas personliga moral, det som i teoriavsnittet avhandlats under termen intuitiv moral. Den intuitiva bedömningen kommer ha färgats av de tolkningar och associationer som beskrivningarna väckt vilket medför en oundviklig risk för olika tolkningar och bedömningar utifrån dessa skillnader. Däremot är det trots instruktionerna inte möjligt att kontrollera för hur mycket deltagarna verkligen gav uttryck för sin intuitiva moral, vilket är en lika oundviklig aspekt och något som författarna inte kan ta större hänsyn till än att konstatera det som en möjlig felkälla. Detsamma gäller risken att juridikstudenter mer eller mindre medvetet tog hänsyn till sin juridiska kunskap vid bedömningarna.

Den sociala önskvärdhetsfaktorn hos juridikstudenterna kan inte heller uteslutas då de vid presentationen av undersökningen fått veta att den avser bedömningar av brott och straff i förhållande till moral och världsbild. Det är troligt att studenterna ville förmedla åsikterna kring sitt kunskapsområde på ett korrekt sätt som inte framställde dem i dålig dager.

Sammanfattning och förslag till vidare forskning

Resultaten från denna studie visar en tendens att individer med en normativistisk världsbild sammantaget dömer brott hårdare än de med en mer humanistisk världsbild. Olika typer av brott bedöms olika beroende på vilken typ av världsbild en individ har. Detta gäller även vilken hänsyn individen tar till omständigheterna kring brottsituationen. Det finns ett samband mellan normativistisk världsbild och sammanbindande moral. Det finns även ett samband mellan humanistisk världsbild och en individuerande moral.

Juridikstudenter och samhällsvetarstudenter jämfördes gällande dessa ovan nämnda faktorer; straffbedömning, världsbild och moral. Juridikstudenter är mer normativistiska och har

en högre grad av sammanbindande moral. Samhällsvetarstudenter är mer humanistiska och har en högre grad av individuerande moral. Ingen skillnad i sammantagen straffbedömning finns mellan de båda grupperna.

De juridikstudenter som läst straffrätt under sin utbildning dömer lägre på den sammantagna straffskalan och tar större hänsyn till vissa brottsomständigheter än vad både övriga juridikstudenter och samhällsvetarstudenter gör. Vid en jämförelse mellan de juridikstudenter som har läst straffrätt och de som inte har läst straffrätt, finns skillnader i både världsbild och moral. De jurister som läst straffrätt är mindre normativistiska och har en lägre grad av sammanbindande moral än vad resterande jurister har. Samtliga av dessa korrelationer är svaga och måste därför tolkas med försiktighet.

Ett fynd som väckt författarnas intresse är den skillnad i världsbild, moral och straffbedömning som finns mellan jurister som läst respektive inte läst straffrätt. Detta kan ses som att faktorerna förändras genom utbildningen och att individernas ställningstaganden blir annorlunda. Huruvida detta beror på en förändring i världsbild och moral eller på nyförvärvad sakkunskap och fakta vore ett intressant ämne för vidare forskning, exempelvis genom en longitudinell studie. I ett vidare perspektiv väcks frågan om huruvida världsbilden och moralen är stabila faktorer, om dessa kan förändras av nya kunskaper och om den personliga världsbilden kan "bortses" till förmån för beslut som baseras på andra kunskapskällor.

Vidare är denna studie ett riktmärke för att studera mer praktiska konsekvenser av världsbild och moral såsom diskuteras i inledningen. Straffbedömning utifrån ett världsbildsperspektiv kan ha tydliga samhällseliga konsekvenser utifrån hur exempelvis ett rättssystem är uppbyggt och hur juridiska bedömningar görs.

Utifrån att juridikstudenter skiljer sig i världsbild från samhällsvetarstudenter, konstateras att olika individer och grupper av dessa har skilda idéer om hur världen bör vara beskaffad. Kring detta följer mer specifika antaganden om relationer människor emellan, samt i förhållande till omgivning och samhällsstruktur. Primärt fokuserar studien på hur brottsbedömningar kan relateras och i förlängningen prediceras av både världsbild och utbildning. Kopplat till forskningsidén som presenteras i inledningen om domares världsbild relaterad till faktiska rättspåföljdsbeslut, finns intressanta vidareutvecklingar av denna studie att göra. De verkliga straffbedömningarna som domare gör kopplat till sin personliga världsbild, kan ge ett intressant bidrag till världsbildsforskningen och ge den ett praktiskt samhällsvärde.

Referenser

- Babbage D.R., & Ronan K.R. (2000). Philosophical worldview and personality factors in traditional and social scientists: studying the world in our own image. *Personality and individual differences*, 28, 405-420.
- Blum-West, S.R. (1985). The seriousness of crime: A study of popular morality. *Deviant Behavior*, 1(6), 83-98.
- Haidt, J., & Graham, J. (2007). When morality opposes justice: Conservatives have moral intuitions that liberals may not recognize. *Social Justice Research*, 20, 98-116.
- Haidt, J., & Joseph, C. (2007). The moral mind: How 5 sets of innate moral intuitions guide to the development of many culture-specific virtues, and perhaps even modules. I P. Carruthers, S. Laurence, and S. Stich (Red.) *The Innate Mind*, Vol. 3. Oxford: Oxford Univ. Press.
- Kohlberg, L. (1969). Stage and Sequence: The cognitive-developmental approach to socialization. I David A. Goslin (Red.), *The Handbook of Socialization Theory and Research* (pp.347-480). Chicago: Rand McNally.
- Koltko-Rivera, M. E. (2004). The psychology of worldviews. *Review of general psychology*, 8 (1), 3-58.
- Larsson, N. (2012). *Kan samband mellan personlighetsdrag och politisk uppfattning förklaras av personlig världsbild?*. Psykologexamensarbete, Lunds universitet, Institutionen för psykologi.
- Newman, G. R. (1976). *Comparative deviance: Perception and law in six cultures*. New York: Elsevier.
- Nilsson, A. (2009). *Tomkins Polarity Theory: From one uniform polarity to two hierarchically structured dimensions*. Opublicerat manuskript, Lunds Universitet.
- Nilsson, A. (2012). *Humanism and normativism as distinct, hierarchical, and negatively correlated aspects of the personal worldview*. Manuskript inskickad för publicering, Lunds universitet.
- Perry, W. G., Jr. (1970). *Forms of intellectual and ethical development in the college years: a scheme*. Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich college publishers.

- Pervin, L.A., Cervone, D., & John, O.P. (2005). *Personality: Theory and research (9e upplagan)*. John Wiley & Sons.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Rossi, P. H., Waite, E., Bose, C. E., & Berk, R. E. (1974). The seriousness of crime: Normative structure and individual differences. *American Sociological Review*, 2(39), 224 – 237.
- Rossi, P. H., Simpson, J. E., & Miller, J. L. (1985). Beyond crime seriousness: Fitting the punishment to the crime. *Journal of Quantitative Criminology*, 1 (1), 59–90.
- Sellin, T., & Wolfgang, M. (1964). *The measurement of delinquency*. Montclair: Patterson Smith.
- Shweder, R. (1990). In defense of moral realism: Reply to Gabennesch. *Child Development*, 61, 2060–2067.
- Stylianou, S. (2003). Measuring crime seriousness perceptions: What have we learned and what else do we want to know. *Journal of Criminal Justice*, 31 (1), 37-56.
- Tomkins, S. S. (1963). Left and right: A basic dimension of ideology and personality. I R. W. White (Red.), *The study of lives* (pp. 388-411). New York: Atherton Press.
- Tomkins, S. S. (1965). Affect and the psychology of knowledge. I S. S. Tomkins & C. E. Izard (Red.), *Affect, cognition, and personality* (pp. 72-97). New York: Springer.
- Övreeide, H. (2003), *Yrkesetik i psykologiskt arbete (1:a upplagan)*. Lund. Studentlitteratur AB.

Bilaga 1

Formuläret för bedömning av straff för olika brott

LÄS INSTRUKTIONERNA NOGA INNAN DU BÖRJAR

Nedan följer ett antal scenarion. Läs beskrivningen och ta ställning till hur hårt du anser att personen i fråga bör straffas. Svara på skalan 1-7 genom att ringa in den siffra som du tycker passar bäst. 1 betyder inget straff och 7 betyder det hårdast tänkbara straffet. Du behöver inte ha någon kunskap om vilka juridiska påföljder som skulle vara aktuella i verkligheten. Din uppgift är att ge din egen personliga syn på straffet.

Jämför inte fallen med varandra, skalan 1-7 berör bara det aktuella fallet. Det betyder att det högsta straffet i ett fall inte behöver vara detsamma som det högsta straffet i ett annat fall, så ta ställning i varje fall separat. Tänk inte för länge på varje fråga utan svara så spontant som möjligt.

1) En person (X) är ute med en anhörig som plötsligt angrips och misshandlas svårt. X ingriper med våld mot gärningspersonen som dör.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

2) En person (X) har en konkurrent. X misshandlar denne för att skapa sig egna fördelar.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

3) En person (X) som saknar pengar stjälar andras plånböcker för att ha råd med mat.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

4) En person (X) lider av allvarlig psykisk sjukdom. Driven av vanföreställningar och bristande verklighetsuppfattning, angriper och dödar X en annan person.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

5) En person (X) misshandlar fysiskt en annan person.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

6) En person (X) stjälar för att kunna försörja sin familj, som är i en mycket svår ekonomisk situation.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

7) Två personer har gemensamt vunnit en mycket stor summa pengar. Den ena personen (X) dödar den andre för att få hela vinsten själv.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

8) En person (X) är på en fest med en bekant. Den bekanta hamnar i ett bråk med en främmande person och det eskalerar till ett slagsmål. X ger sig in i slagsmålet och misshandlar den främmande personen.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

9) En person (X) är anställd av hemtjänsten. Vid hembesök hos vårdtagarna stjälar X pengar och andra värdefulla tillhörigheter i syfte att använda dem själv.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

10) En person (X) är på väg hem och går genom stan. En annan person, som är beväpnad, hotar med våld om inte X lämnar ifrån sig sina tillhörigheter. X övermannar personen och rånaren dör.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

11) En person (X) har stora svårigheter med att kontrollera sin ilska till följd av den demens som X lider av. Vid ett tillfälle blir X arg på en person i sin närhet och misshandlar denne.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

12) En person (X) stjälar.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

13) En person (X) berövar en annan person livet.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

14) En person (X) blir överfallen av en främmande person på öppen gata. X övermannar gärningspersonen och misshandlar denne.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet

15) En person (X) lider av psykisk sjukdom. X har bland annat svårigheter att bedöma rätt och fel och stjälar pengar och andra tillhörigheter från andra.

Hur hårt bör X straffas?

1 2 3 4 5 6 7

Inget straff

Högsta straffet